

Сучасні тенденції розвитку підприємництва в індустрії спорту

На сьогоднішній день індустрія спорту передбачає не лише отримання соціального ефекту, який полягає у розвитку фізичних здібностей українців, виховання здорової нації, представництво України на міжнародних турнірах, чемпіонатах, олімпіадах. Популяризація здорового і активного способу життя започаткувала підприємництво у сфері спорту і розвиток супутніх галузей. Стаття присвячена визначенню тенденцій розвитку підприємництва в індустрії спорту України. У контексті теми дослідження, проведено оцінку сучасного економічного стану суб'єктів господарювання, які здійснюють свою діяльність у сфері спорту. Наведена динаміка показників операційної діяльності підприємств у сфері мистецтва, спорту, розваг і відпочинку відображає низьку ефективність діяльності, за аналізований період видатки більші, ніж надходження від діяльності. Встановлено, що в індустрії спорту провадять діяльність прибуткові і неприбуткові організації. Доведено, що існуючий механізм державного фінансування неприбуткових спортивних організацій є неефективним, що провокує щорічне зменшення кількості таких суб'єктів господарювання.

Для підвищення соціального і економічного ефекту від ведення бізнесу в індустрії спорту, запропоновано механізм співпраці неприбуткових, прибуткових спортивних організацій та інших бізнес-структур з метою реалізації соціальних проектів. Метою такої співпраці є популяризація здорового способу життя, розвиток функціональних можливостей нації, представництво України на міжнародних і світових змаганнях, отримання побічних вигод у вигляді реклами, збільшення кількості відвідувачів спортивних занять, користувачів спортивних продуктів і послуг, зростання ринкової вартості підприємства.

Ключові слова: підприємництво; спорт; управління; соціальна ефективність; економічна ефективність.

Актуальність теми. Історично так склалося, що більшість проектів, які пов'язані зі спортом, належала до сектору відпочинку і розваг. Зазначеній сфері людської діяльності відводили достатньо незначну роль. Проте в останні роки індустрія спорту виходить на новий рівень, представляє повноцінну галузь економіки, про що свідчать прагнення людей до ведення здорового способу життя та виділення коштів з державного і місцевих бюджетів на розвиток спортивної інфраструктури.

Варто зазначити, що становлення та розвиток ринкових відносин у сфері спорту змінило бачення суспільства і його ставлення до спортивних організацій. Застосування комерційного підходу до формування і надання спортивних послуг призвело до можливості отримання не лише позитивного фінансового результату, але й до розвитку супутніх галузей. Таким чином, процес формування нової моделі господарювання спортивних організацій відбувається одночасно з пошуком можливих способів до її реалізації. Оскільки практика ведення діяльності такими суб'єктами господарювання за рахунок державного фінансування, яка сформувалася ще за часів Радянського Союзу, не відповідає новим соціально-економічним умовам, виникає потреба у проведенні наукових досліджень, які спроможні удосконалити теоретичну і практичну базу реалізації ефективної системи управління в індустрії спорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз існуючих наукових досліджень призвів до формування висновку, що вітчизняні і зарубіжні науковці, які вивчали підприємництво та функції управління в індустрії спорту, а саме: В.В. Галкин [2], І.Л. Гасюк [3], М.І. Золотов [6], Ю.П. Мічуда [7], А.Д. Молдован [8], Н.Ф. Павленчик [9], К.В. Чичуліна [12], Е.Л. Чеснова [11], І.В. Шевчук [13], С.Н. Бубка [14], П. Доунфорд [15], Б. Малін [17], В. Мейнінг [16], здійснювали пошук оптимальних шляхів зростання прибутковості та якості надаваних послуг спортивного та оздоровчого характеру, можливостей залучення інвестицій в удосконалення спортивної інфраструктури міст та селищ. Відтак забезпечення ефективної діяльності підприємницьких структур у сфері спорту потребує подальшого пошуку способів адаптації спортивних організацій до існуючих ринкових умов зі збереженням соціального ефекту, а саме позитивного впливу господарської діяльності на темпи розвитку та ділову активність суспільства, рівень і якість життя населення.

Метою дослідження є встановлення сучасних тенденцій розвитку вітчизняного підприємництва в індустрії спорту, пошук альтернативних варіантів ефективного соціального та економічного розвитку спортивних організацій.

Викладення основного матеріалу. Фізкультурно-спортивні організації – це суб'єкти ринкових відносин у галузі фізичного виховання і спорту, продуктом їх діяльності є фізкультурно-спортивні послуги.

До фізкультурно-оздоровчих послуг належать: організовані форми занять фізичними вправами і спортом у вигляді урочних занять, спортивних і оздоровчих секцій, спортивних команд і клубів; спортивні видовища; розробка методик, методичних комплексів фізкультурно-оздоровчих занять, програм фізичного виховання і систем підготовки спортсменів.

Індустрія спорту породжує специфічний ринок, який, в свою чергу, поділяється на ринок спортивних товарів і ринок спортивних видовищ. На такому ринку постачальниками є тренери, викладачі, інструктори фізичного виховання і спорту, інструктори-методисти фізичного виховання і спорту, а споживачами – люди, які займаються спортом і оздоровчою фізичною культурою, глядачі, спортивні вболівальники, спонсори, інструктори фізичного виховання і спорту, особи, які займаються самостійно [11, с. 19, 24]. Взаємозв'язок між постачальниками і споживачами спортивних товарів (послуг) регулюється державою в особі Міністерства молоді та спорту України. Варто зазначити, що існуючий механізм функціонування суб'єктів господарювання у сфері спорту не забезпечує достатній рівень ефективності їх діяльності і можливості подальшого розвитку (табл. 1–2).

Таблиця 1

Показники операційної діяльності підприємств у сфері мистецтва, спорту, розваг та відпочинку

Показник	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення (+/-) 2017 р. до 2013 р.
Результат від операційної діяльності (тис. грн)	-1371,6	-2529,7	-3378,4	-1958,6	-1924,4	-552,8
Витрати операційної діяльності (тис. грн)	17066,1	21401,1	13342,4	11856,8	12449,4	-4616,7
Рівень рентабельності (збитковості), %	-8,0	-11,8	-25,3	-16,5	-15,5	-7,5
Чистий прибуток (збиток), (тис. грн)	-1495,2	-3244,0	-3566,3	-1599,5	-2300,4	-805,2
Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання, (тис. грн)	5778,5	6001,6	6159,1	8184,9	8422,2	2643,7
Чистий прибуток (збиток) (суб'єкти малого підприємництва), (тис. грн)	-322,5	-1905,0	-742,0	-877,5	-558,6	-236,1
З них чистий прибуток (збиток) суб'єктів мікропідприємництва, (тис. грн)	-109,1	-358,9	-316,1	-229,2	-134,6	-25,5

Джерело: сформовано на основі даних Державної служби статистики в Україні

Наведені дані в таблиці 1 свідчать, що за останні роки бізнес в індустрії спорту є нерентабельним. Суб'єкти господарювання збільшують кількість надаваних послуг, намагаються їх адаптувати під сучасні потреби суспільства та тенденції у сфері спорту, проте витрати діяльності перевищують надходження. Як наслідок, кількість організацій, які функціонують у сфері спорту, зменшується (табл. 2). Переважна більшість з них очікують отримання доходу в розмірі до 10 мільйонів євро та залучають у діяльність в середньому до 10 осіб [1].

Цілі та завдання розвитку фізичного виховання та спорту на рівні держави визначені у «Державній цільовій соціальній програмі розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року», мета якої полягає у визначенні провідної ролі фізичної культури і спорту як важливого фактора здорового способу життя, профілактики захворювань, формування гуманістичних цінностей, створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини, сприяння досягненню фізичної та духовної досконалості людини, виявлення резервних можливостей організму, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного іміджу держави у світовому співтоваристві [10].

Кількість суб'єктів господарювання у сфері мистецтва, спорту, розваг та відпочинку (од.)

Рік	Всього підприємств	Великі підприємства	Середні підприємства	Суб'єкти малого підприємництва	З них суб'єкти мікро-підприємництва
2013	2341	3	108	2230	1946
2014	1946	4	95	1847	1627
2015	2089	3	123	1963	1716
2016	1705	2	112	1591	1328
2017	1926	1	109	1816	1545
(+/-) 2017 р. до 2013 р.	-415	-2	+1	-414	-401

Джерело: сформовано на основі даних Державної служби статистики в Україні

Для реалізація поставленої мети урядом виокремлено ряд завдань, які передбачають: зміни у нормативній базі; створення умов для забезпечення оптимальної рухової активності різних груп населення; популяризація здорового способу життя; забезпечення функціонування та удосконалення мережі закладів фізичної культури і спорту; надання якісних фізкультурно-спортивних послуг.

Виконання зазначених завдань потребує фінансового забезпечення, як з боку держави, так і з боку приватних підприємців, які надають послуги у сфері фізичного виховання і культури, освітніх та інформативних послуг в індустрії спорту, проводять оздоровчі заняття для населення різних вікових категорій. За даними зазначеного нормативного документа на розвиток фізичної культури і спорту на період до 2020 року визначено обсяг фінансування у розмірі 25324832,6 тис. грн, з яких 34,8 % – кошти державного бюджету, 53,9 % – кошти місцевих бюджетів, 11,3 % – інші джерела фінансування [10].

Чинний Закон України «Про фізичну культуру і спорт» [5] визначає правові засади регулювання діяльності суб'єктів фізичної культури та спорту. Законодавчо зараховано до суб'єктів фізичної культури і спорту організації, які безпосередньо надають послуги населенню, так і громадські організації, що мають свої функції та правові, економічні засади діяльності, і які можуть бути засновниками закладів фізкультурно-спортивного спрямування для реалізації статутних завдань. Основні завдання громадських об'єднань у сфері фізичної культури і спорту, що визначені у цьому законі, полягають: у співпраці з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, іншими центральними органами виконавчої влади та отриманні підтримки й координації діяльності з органами державної влади в частині розвитку відповідних видів спорту, проведення змагань, представлення України у відповідних міжнародних федераціях за видами спорту тощо [13]. Відтак метою функціонування таких спортивних громадських організацій є досягнення соціального ефекту, який не спрямований на отримання прибутку або передбачає самоокупність.

Варто зазначити, що на сьогоднішній день, крім професійного спорту, розвивається напрям масового спорту (спорт для всіх) – діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, яка спрямована на забезпечення рухової активності людей під час їх дозвілля для зміцнення здоров'я [5]. Масовий спорт і його популярність спонукають до розвитку похідних галузей, а саме виробництва і продажу масового спортивного одягу, обладнання для спортивних клубів, спортивного харчування, що дає можливість розширити формування бізнес-ідей у сфері спорту.

Таким чином, варто зауважити, що суб'єкти господарювання в індустрії спорту поділяються на прибуткові та неприбуткові. Прибуткові організації формують надходження від ведення господарської діяльності за рахунок продажу абонементів і спортивної атрибутики, коштів власників, інвестицій спонсорів, винагород за перемоги у комерційних турнірах. Неприбуткові організації залежні від фінансування з державного та місцевого бюджетів, добровільних організаційних внесків [8, с. 68; 12, 13].

Викладене вище дає підставу стверджувати, що підвищення ефективності діяльності неприбуткових організацій в індустрії спорту потребує: перегляду управлінського механізму державного фінансування і координації діяльності; наділення більшими повноваженнями галузевих федерацій; стимулювання участі у соціально-спортивних проєктах. Щодо підприємницьких організацій, які провадять свою діяльність у сфері професійного і масового спорту, підвищення ефективності їх діяльності можливе за рахунок зростання кількості і якості надаваних послуг, розвитку партнерських відносин з неприбутковими спортивними організаціями та іншими бізнес-структурами для спільної реалізації соціально-спортивних проєктів з метою рекламування своїх товарів (послуг) та збільшення чисельності споживачів.

Таким чином, прихильність людей до ведення активного способу життя, мода на заняття спортом, розвиток соціально-відповідального бізнесу сприяють вкладанню коштів у різноманітні спортивні соціальні проєкти. І хоча вони є неприбутковими, підприємці отримують економічні вигоди у вигляді

реклами, підвищення вартості компанії за рахунок формування позитивного іміджу, зростання продуктивності працівників, сприяння держави у подальшому розвитку підприємництва в індустрії спорту.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз наведених статистичних даних дав можливість зробити висновок, що на сьогоднішній день виникає потреба у перегляді механізму функціонування підприємницьких структур у сфері спорту. Участь держави у фінансуванні спортивних організацій відіграє значну роль у розвитку досліджуваної галузі, проте механізм розподілу та цільового використання коштів потребує удосконалення. Насамперед є потреба у визначенні пріоритетності та оптимальності розміру коштів, наданих для фінансування діяльності спортивних організацій. Щодо визначення ефективності діяльності організацій у сфері спорту, доцільно їх розмежувати на ті, метою яких є отримання соціального ефекту, а фінансовий ресурс необхідний для здійснення поточної діяльності, і ті, метою яких є отримання прибутку і досягнення соціального ефекту. Важливим для підвищення темпів розвитку підприємництва в індустрії спорту є ділова співпраця прибуткових і неприбуткових організацій, а також залучення інвестицій суб'єктів господарювання інших сфер бізнесу. Результатом діяльності від такої співпраці для неприбуткових організацій стане отримання додаткового фінансування спортивних напрямів, а для прибуткових – реклами своєї діяльності, підвищення конкурентоспроможності, можлива подальша лояльність держави стосовно податкового навантаження.

Список використаної літератури:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003, № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Галкин В.В. Экономика спорта и спортивный бизнес / В.В. Галкин. – М. : КНОРУС, 2009. – 320 с.
3. Гасюк І.Л. Інструменти бюджетно-податкового стимулювання розвитку підприємницької діяльності в сфері фізичної культури та спорту / І.Л. Гасюк // Актуальні проблеми державного управління. – 2013. – № 3. – С. 61–64.
4. Державна служба статистики в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» // Відомості ВР, 1994 р., № 14, ст. 80 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.
6. Менеджмент и экономика физической культуры и спорта / М.И. Золотов, В.В. Кузин, М.Е. Кутенов, С.Г. Сейранов. – М. : Академия, 2004. – 432 с.
7. Мічуда Ю.П. Сфера фізичної культури і спорту в умовах ринку: закономірності функціонування та розвитку / Ю.П. Мічуда. – К. : Олімпійська л-ра, 2007. – 215 с.
8. Молдован А.Д. Особливості і проблеми підприємницької діяльності у сфері фізичної культури і спорту / А.Д. Молдован // Молодий вчений. – 2018. – № 3.3 (55.3). – С. 67–70.
9. Павленчик Н.Ф. Менеджмент у спорті: теоретичний аспект / Н.Ф. Павленчик, А.О. Павленчик // Економіка. Управління. Інновації / Серія : Економічні науки. – 2016. – № 4 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_4_11.
10. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 р., № 115 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF>.
11. Чеснова Е.Л. Предпринимательство в сфере физической культуры и спорта : учебно-методическое пособие / Е.Л. Чеснова, В.И. Лебедев. – Томск : Изд-во Томского политехнического университета. – 2013. – 113 с.
12. Чичуліна К.В. Характеристика стану та перспективи розвитку неприбуткових підприємств соціальної сфери України / К.В. Чичуліна, Ю.В. Стеценко, О.Ю. Улько // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. – № 23 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/component/content/article/31-vipusk-23-cherven-2018/4120-chichulina-k-v-stetsenko-yu-v-ulko-o-yu-kharakteristika-stanu-ta-perspektivi-rozvitku-nepributkovikh-pidpriemstv-sotsialnoji-sferi-ukrajini>.
13. Шевчук І.В. Громадські організації та органи державної влади в сфері фізичної культури: правовий механізм взаємодії / І.В. Шевчук // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2013. – № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=725>.
14. Bubka S.N. The Olympic Sponsorship in the XXI Century / S.N. Bubka, Y.P. Michuda // Proceeding Book. XVI International Scientific Congress «Olympic Sports and Sport for All» and VI International Scientific Congress «Sport, Stress, Adaptation». – 2012. – P. 727–730.
15. Downward P. The Economics of Professional Team Sports / P. Downward, A. Dawson. – London & N.Y. : Routledge, 2000. – 247 p.
16. Maennig W. International Handbook on the Economics of Mega Sporting Events / W. Maennig, A. Zimbalist. – Edward Elgar, 2013. – 640 p.
17. Mullin B. Sport Marketing. Third Edition / B. Mullin, S. Hardy, W. Sutton. – Champaign Ill., Human Kinetics Publ., 2007. – 540 p.

References:

1. Verhovna Rada Ukrainy (2003), *Gospodars'kyj kodeks Ukrainy*, No. 436-IV, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Galkin, V.V. (2009), *Ekonomika i sportivnyi biznes*, KNORUS, M., 320 p.

3. Gasjuk, I.L. (2013), «Instrumenty bjudzhetno-podatkovogo stymuljuvannja rozvytku pidpryjemnyh koi' dijal'nosti v sferi fizychnoi' kul'tury ta sportu», *Aktual'ni problemy derzhavnogo upravlinnja*, No. 3, pp. 61–64.
4. Derzhavna sluzhba statystyky v Ukraini, [Online], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Verhovna Rada Ukrainy (1994), *Pro fizychnu kul'turu i sport*, Zakon, No. 14, st. 80, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>
6. Zolotov, M.I., Kuzin, V.V., Kutepov, M.E. and Sejranov, S.G. (2004), *Menedzhment i ekonomika fizychnoi kul'tury i sporta*, Akademija, M., 432 p.
7. Michuda, Ju.P. (2007), *Sfera fizychnoi' kul'tury i sportu v umovah rynku: zakonmirnosti funkcionuvannja ta rozvytku*, K., Olimpijs'ka 1-ra, 215 p.
8. Moldovan, A.D. (2018), «Osoblyvosti i problemy pidpryjemnyh koi' dijal'nosti u sferi fizychnoi' kul'tury i sportu», *Molodyj vchenyj*, No. 3.3 (55.3), pp. 67–70.
9. Pavlenchik, N.F., Pavlenchik, A.O. (2016), «Menedzhment u sporti: teoretichnij aspekt», *Ekonomika. Upravlinnja. Innovacii, Ekonomichni nauki*, No. 4, [Online], available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_4_11
10. Kabinet Ministriv Ukraini (2017), *Pro zatverdzhennja Derzhavnoi' cil'ovoi' social'noi' programy rozvytku fizychnoi' kul'tury i sportu na period do 2020 roku*, Postanova, No. 115, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF>
11. Chesnova, E.L. and Lebedev, V.I. (2013), *Predprinimatel'stvo v sfere fizychnoi kul'tury i sporta*, uchebno-metodicheskoe posobie, Izd-vo Tomskogo politehnicheskogo universiteta, Tomsk, 113 p.
12. Chichulina, K.V., Stecenko, Ju.V. and Ul'ko, O.Ju. (2018), «Harakterystyka stanu ta perspektyvy rozvytku neprybutkovyh pidpryjemstv social'noi' sfery Ukrainy», *Global'ni ta nacional'ni problemi ekonomiki*, No. 23, [Online], available at: <http://global-national.in.ua/component/content/article/31-vipusk-23-cherven-2018/4120-chichulina-k-v-stetsenko-yu-v-ulko-o-yu-kharakteristika-stanu-ta-perspektivi-rozvitku-nepributkovikh-pidpriemstv-sotsialnoi-sferi-ukrajini>
13. Shevchuk, I.V. (2013), «Gromads'ki organizacii' ta organy derzhavnoi' vlady v sferi fizychnoi' kul'tury: pravovyj mehanizm vzajemodii'», *Derzhavne upravlinnja: udoskonalennja ta rozvytok*, No. 12, [Online], available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=725>
14. Bubka, S.N. and Michuda, Y.P. (2012), «The Olympic Sponsorship in the XXI Century», *Proceeding Book. XVI International Scientific Congress «Olympic Sports and Sport for All» and VI International Scientific Congress «Sport, Stress, Adaptation»*, pp. 727–730.
15. Downward, P. and Dawson, A. (2000), *The Economics of Professional Team Sports*, Routledge, London & N.Y., 247 p.
16. Maennig, W. (2013), *International Handbook on the Economics of Mega Sporting Events*, Edward Elgar, 640 p.
17. Mullin, B., Hardy, S. and Sutton, W. (2007), *Sport Marketing. Third Edition*, Champaign Ill., Human Kinetics Publ., 540 p.

Корнійчук Ангеліна Анатоліївна – кандидат економічних наук Державного університету «Житомирська політехніка».

Наукові інтереси:

- стратегічна діагностика потенціалу підприємства;
- розвиток комерційної діяльності суб'єктів господарювання.

E-mail: kornangelina@gmail.com.

Стаття надійшла до редакції 09.07.2019.